

A pécsi 'Arany Sas' patika jelenlegi helye Leowy Lipót pécsi orvos egykori házában

Szabó László Gyula (PTE GYTK 'Lárencz László' Gyógyszerésztörténeti Csoport)

Pécs történeti gyógyszertáraitól készített összeállításunkban (*Várszegi L., Szabó L. Gy.: Pécs régi patikái. www.gyogyszeresztortenet.hu, 2017. október 7.*) említettük, hogy a város 2. gyógyszertára, az 'Arany Sas' negyedik (legutolsó) helye 1950-ben alakult ki, amikor Szabó Pál a Baranya megyei Gyógyszertár Vállalat bányászigazgatója kiharcolta, hogy az államosított 10/1-es, „nagy” gyógyszertár a Széchenyi tér 2. („Loránt palota”) földszinti sarkára kerülhessen a Városháza épületének földszintjéről, ahová az Állami Áruház (ma Borház) került. Az újabb, ma is szép épületben („palotában”) a gyógyszertár odaköltözése előtt „Központi Kávéház” működött.

A teljesség kedvéért megemlítjük az 'Arany Sas' korábbi helyeit idézett tanulmányunkból átvéve:

Az 'Arany Sas' 1864-ig a Fő u. (mai Király u.) 5-ben (Nendtvich-ház) volt. Ez a ház – Madas József adatgyűjteménye szerint – a török időkben, eredetileg Silistar Mehemed szpáhi agáé volt, s 1694-ben Krönner Frigyes császári postamester, később városi bíró kapta meg adományként báró Tullius Miglio, Pécs császári biztosa által vezetett bizottság határozata alapján.

1864-től az akkor még Fő térnek nevezett téren, a kétemeletes saroképület, az egykori takarékpénztár földszintjén (Littke-házként is ismert volt) kapott helyet, majd 1915-ben az új (a mai) városháza épületének földszintjére került. Az államosítást követően 1950-ben alakult ki a mai gyógyszertár a Széchenyi tér 2. földszintjén.

A helytörténeti forrásmunkák említik, hogy a „Loránt-palota” Loránt (Löwy) Lipót bajai születésű pécsi orvos házáat a pécsi zsidóság kiemelkedő alakja, Engel Adolf építtette.

De ki volt Loránt-Löwy (Leowy) Lipót?

Régi, pécsi folyóiratokat böngészve olyan értékes cikkekre bukkantam, ami a „Pécsi Műszaki Szemle”-ben jelent meg. Az évente többször megjelenő lap (a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Baranya Megyei Szervezetének kiadványa) „Neves elődeink” rovatában rendszeresen olvashattunk híres pécsi polgárokról.

1979-ben, Leowy Lipótról dr. Kapronczay Károly írt: „*Neves elődeink - Leowy Lipót (1845-1917)*”. *Pécsi Műszaki Szemle XXIV. évfolyam 4. szám (1979), 22. oldal.*

A cikk, teljes terjedelmében érdemes újraközlésre. Leowy Lipót pályája regényesen érdekes és mai szemmel elgondolkoztató, tanulságos: a mai, régi hagyományokkal rendelkező pécsi patika történetéhez becses értéként hozzátartozik a híres pécsi orvos egykori háza!

„A múlt század második fele rendkívül fontos időszak a magyar orvostudomány történetében, hiszen ekkor született meg az 1876. évi közegészségügyi törvény, emelkedett állami szintre a közegészségügyi

gondolat és szemlélet, szervezték át az orvosképzést és a pesti orvosi iskola működése nyomán európai rangot nyert a magyar medicina. A betegségmegelőzést szolgáló közegészségügy valóban állami feladattá vált, amit jelez a városi víz- és szennyvízcsatorna-rendszerek kiépítése, a település-egészségtani kutatások, a lélekszámhoz igazodó hatósági orvosi rendszer kiépítése stb.

E fontos feladatok megvalósításában rendkívüli felelősség hárult a tisztiorvosokra, akik a maguk területén, sokszor szűkös anyagi lehetőségeik mellett igyekeztek a követelményeknek eleget tenni. A társadalom számára oly fontos kérdések mozgósították a magyar orvostársadalmat is, amelynek legkiválóbbjai minden alkalmat megragadtak, hogy a közegészségügy gondolatát népszerűsítsék. Így alakult meg 1885-ben az Országos Közegészségügyi Egyesület, összefogva a szakembereket és az ügy támogatóit. E mozgalom egyik jeles vidéki képviselője volt Leowy Lipót, Pécs város egykori gyakorló orvosa és kerületi tiszti orvosa, az Országos Közegészségügyi Egyesület Baranya vármegyei fiókszervezetének titkára és az országos választmány tagja.

Leowy Lipót 1845. december 6-án született Baján, ahol középiskoláit is végezte. Orvosi tanulmányait a pesti egyetemen kezdte el 1863-ban, majd 1867-től Bécsben folytatta, ahol 1869-ben orvosdoktori és sebész-mesteri oklevelet szerzett.

Bécsi tartózkodása alatt kötött barátságot Tarczay (Goldbecher) Kálmánnal (1845-1912), és az ő ösztönzésére iratkozott be a Keleti Akadémiára, ahol török és arab nyelvet tanult. Az 1860-as évek közepétől a török kormány jól fizetett katoniorvosi állást ajánlott fel azoknak az orvosoknak, akik hajlandók elsajátítani a török és az arab nyelvet, valamint meghatározott időre, a birodalom területén csapatorvosi munkát vállalnak. Különösen a magyar orvosokat részesítették előnyben, mivel a szabadságharc bukása után számos magyar honvédorvos (Kálazdy, Gaál, Schneider és mások) fontos szerepet játszott a török hadsereg egészségügyi szolgálatának megszervezésében, elévülhetetlen érdemeket szereztek maguknak e téren.

Loewy, amint Tarczay Kálmánnak a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumban őrzött leveleiből és feljegyzéseiből kitűnik, 1868-ban beiratkozott a bécsi Keleti Akadémiára és elkezdte török nyelvi tanulmányait. Végzése után a bécsi Rudolf-kórházban vállalt állást és felkészült a katoniorvosi pályára. A nyelvi vizsga letétele után, 1870-ben a bécsi török katonai kiküldött előtt öt évre szóló szerződést írt alá és Tarczay Kálmánnal együtt utazott el Isztambulba 1870 szeptemberében. Itt kapták meg végleges katonai beosztásukat: Tarczay Szíriába, Leowy pedig Irakba ment és a 4. vadászászlóalj törzsorvosaként működött. Hosszú katonai szolgálata alatt a Török Birodalom majdnem egész ázsiai és afrikai területét bejárta, szolgálatát igen jól megfizették. Ennek ellenére 1875-ben leszerelését kérte. Bár honvágyra hivatkozott, elsősorban a közelgő balkáni háború miatt vált meg a török hadseregtől. Nem kívánt európai csapatok ellen harcolni, inkább elhagyta jól jövedelmező állását.

Ismét Bécsbe tért vissza, ahol kezdetben a Rudolf-kórházban dolgozott, majd állást vállalt az egyik magánkórházban. Bécs mindig idegen volt számára és mindig a hazatérés gondolatával foglalkozott.

Szerződésének lejártja után, 1878-ban visszatért hazájába és először Baján, majd még ebben az évben, Pécssett telepedett le és vállalt hatósági orvosi állást. Kezdetben körorvosi feladatot látott el, majd 1885-ben, mint az egyik kerület tisztiorvosa működött. A gyakorló orvos szemével nézve a hangulatos város közegészségügyét, tapasztalta a higiénie hiányának szörnyű következményeit, az állandó járványveszélyt és a rossz ivóvízellátásban rejlő veszélyeket.

Talán azért is üdvözölte örömmel az Országos Közegészségügyi Egyesület megalakulását és munkálkodott azon, hogy Pécssett megalakuljon annak fiókszervezete. Lelkes híve volt az egészségügyi felvilágosításnak, hiszen e tárgy körében már 1882-ben könyvecskét is megjelentetett német nyelven (Gesundheitslehre für Jedermann, Bp. 1882). A fiókszervezet 1886-ban alakult meg, amelynek titkári teendőit Loewy Lipót látta el. A tisztségen keresztül került kapcsolatba Fodor József professzorral, az Országos Közegészségi Egyesület titkárával, később főtitkárával, akinek tanácsára kezdett el foglalkozni a városi közegészségügy kérdéseivel, elsősorban az ivóvíz- és a szennyvízcsatornázás problémájával, a település-egészségüggyel, később pedig az iskola-egészségügy problémájával. Éppen Loewy tanácsára kérték fel Fodor Józsefet, hogy végezzen Pécssett vizsgálatot a városi kutak vízminőségével kapcsolatban, valamint mondjon véleményt a víztisztítás lehetőségeiről (1890). (Szerző megjegyzése: Fodor József rokoni kapcsolatban állt a szentlőrinci, múzeumalapító Brantner Antal családjának siklósi ágával!)

A város közegészségügyével kapcsolatban maga is több munkát írt (Higienikus észrevételek a Pécssett létesítendő vízvezetékéről, 1890, Pécs város közegészségügye, 1892, Pécs város csatornázásának kérdése, 1894), amelyekben feltárta a város nem kielégítő közegészségügyi helyzetét, elemezte a település-egészségügy problémáit, hasznos tanácsokat adva a városi csatornahálózat kiépítésére. Munkájával kapcsolatban maga is végzett vizsgálatokat, amelyek tapasztalatait felhasználta munkáiban. Lelkes harcosa volt a város közegészségügyi arculatának átformálásáért indított orvosi mozgalomnak; az orvosi ellátás színvonalának emeléséért emelt szót szakmai fórumokon és a sajtóban.” Megjegyzés: Dobson Szabolcs hívta fel figyelmemet, hogy a hastífuszról írt figyelemre méltó cikket az Orvosi Hetilapban (1901. 28. sz. 452-454. lapon: „Loewy Lipót dr. tb. megyei főorvostól, Pécssett, A typhus-betegségek okairól Baranyamegyében.”)

A **Pécs Lexikon** (2010, főszerk. Romváry Ferenc) szerint a köztisztelőben élő pécsi főorvos a város egyik legismertebb szaktekintélye volt, a főreáliskola orvosa, egészségtan tanára, a tüdőbeteg-gondozó intézet elnöke, hidegvíz-gyógyintézet vezetője. A róla elnevezett bérházat apósától, jánosi Engel Adolftól kapta adományként, mivel leányát, Bertát vette el feleségül. Az I. világháború és a szerb megszállás idején, 1914-től 1919-ig volt az izraelita hitközség elnöke. 1922. augusztus 5-én, Pécssett hunyt el hosszú szenvedés után. Temetésén a helyi sajtó (Pécsi Lapok 1922) elismeréssel adózott emlékének. Sírja (feleségével együtt) a Pécsi Zsidó temetőben található. Emlékét, helytállását is hirdeti a mai „nagy” gyógyszertár, a pécsi „Arany Sas” patika!

Az 1890 körül elkészült Loránt-palota földszintjén kávéház létesült (a képen hirdetőoszlop és hintó van előtte), manzard tetején Boronkay Béla fényképész reklámfelirata látható. Az épületben működött a szerb katonai városparancsnokság a szerb megszállás idején (1918-21) – forrás: „Régi Pécs” facebook

A mai 'Arany Sas' patika (balra), szemben az egykori 'Gránátalma' patika és az Irgalmasok temploma (jobbra, egymás mellett)

A Lorant-palota a Széchenyi tér DK-i sarkán – forrás: pecsízsidóság (A bejáratától jobbra a 2. és 3. kirakatablak között látható Baranyai Aurél gyógyszerésztörténész emléktáblája, aki Bari Zsigmonddal, az egyetemi gyógyszerértár első magántanár vezetőjével éveken át nyugdíjas gyógyszerészként szolgált.